

VLAAMS NETWERK VOOR

SERVICE-LEARNING

IN HOGER ONDERWIJS

studiedag

**Service-learning
voor duurzaamheid**

dinsdag 9 november 2021

VLAAMS NETWERK VOOR SERVICE-LEARNING IN HOGER ONDERWIJS

Het Vlaamse netwerk heeft als belangeloos doel: het promoten van service-learning in het hoger onderwijs in Vlaanderen en het bevorderen van wetenschappelijke activiteiten die hiermee verband houden.

PROMOTIE

LEREND NETWERK

ONDERZOEK

19-21 SEPTEMBER 2019

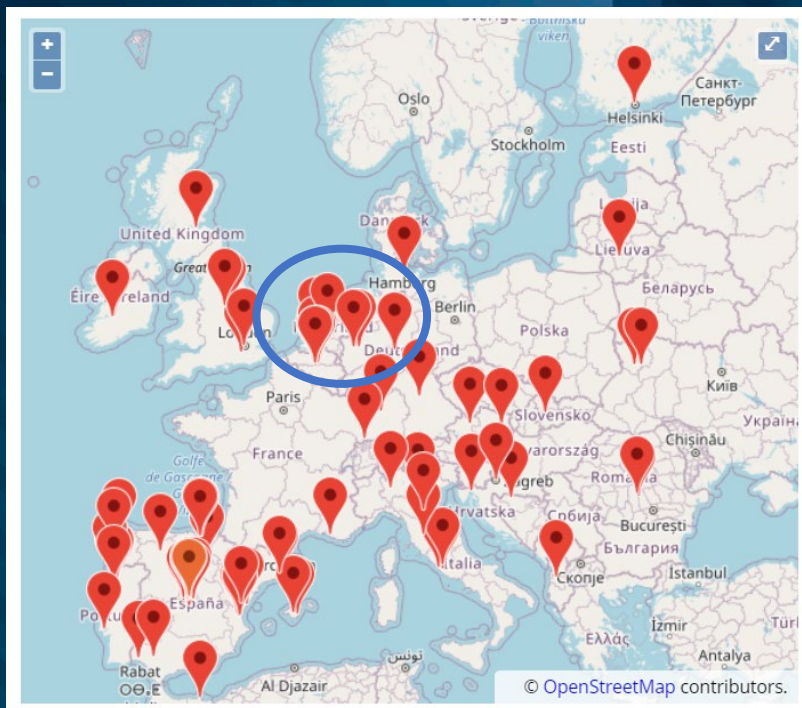
Dag 1: Service-Learning in Vlaanderen: Hoger Onderwijs + Middelbaar Onderwijs

Dag 2 + 3: Service-Learning in Europees Hoger Onderwijs

Oprichting Europese Vereniging van Service-Learning

European Association of Service-Learning in Higher Education

THE CHALLENGE HAS BEEN ACHIEVED!!

**THANK YOU VERY MUCH FOR YOUR
CONTRIBUTIONS.**

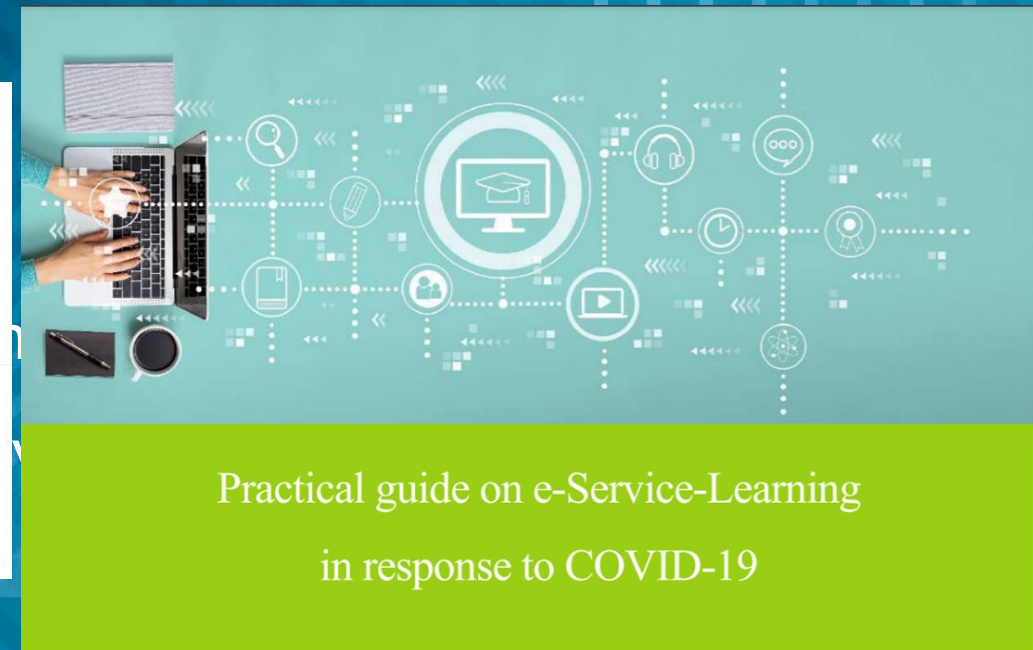
**At least 100 EXPERIENCES SHARED in 20 different COUNTRIES by
31st December 2021**

Experiences collected so far....

 102 Experiences

Service-Learning Experiences Shared

 19 Countries

**Practical guide on e-Service-Learning
in response to COVID-19**

10 september 2020 @ 10:00 - 12:00

Mogelijkheden en uitdagingen van online service-learning

Online via **Blackboard Collaborate**

Momenteel gelden er strenge coronamaatregelen. We hebben de ontwikkelingen op de voet gevolgd en zijn van oordeel dat we onze Vlaamse service-learning studiedag op 10 september niet live in veilige omstandigheden kunnen [...]

maart 4 @ 10:00 - 12:00

Online sessie ‘Service-learning en diversiteit in een grootstedelijke context’

Online via **Zoom**

Het Vlaamse Netwerk voor Service-Learning in Hoger Onderwijs organiseert een tweede online sessie met focus op het thema “Service-learning en diversiteit in een grootstedelijke context”. Tijdens deze sessie belichten we [...]

Service-Learning in het Hoger Onderwijs in Vlaanderen

Een stand van zaken

Beschrijving van service-learning
in alle instellingen

Inspirerende praktijken

Internationale samenwerkingen en projecten

Ook online: PDF – verspreiden als confetti!

Studiedag 'Service-learning voor duurzaamheid'

- Focus op service-learning als **good practice voor duurzaamheids- educatie** in het hoger onderwijs.
- Docenten en medewerkers stellen **vakken en projecten** voor met een (mogelijke) verbinding tussen service-learning en duurzaamheid.
- We nodigen jullie uit om samen met ons na te denken over hoe service-learning **voor duurzaamheid** vorm kan krijgen

9.30 – 11.00 uur

Introductie & voorstelling rapport 'Service-learning in Vlaanderen'

Patricia Waerniers (Directeur Onderwijs VIVES), Nicolas Standaert (KU Leuven)

Key note: 'Duurzaamheid versterkt CSL-projecten – CSL versterkt duurzaamheidseducatie'

Katrien Monden (Duurzaam Educatiepunt Vlaamse Overheid) & Leen Van Gijssel (UGent)

11.15-12.45

Parallele sessies blok 1

1.A Service-learning & Educatie voor Duurzame Ontwikkeling (EDO)

KLIMAX! & CSL – Petra Steenhout & Gerda De Bock (HO Gent)

Duurzaamheid & Geologie – Stijn Dewaele (UGent)

Sustainability: An Interdisciplinary Approach – Bieke Abelshausen (VUB)

Learning community – Docenten stellen hun vak/project voor en gaan met deelnemers een kritische reflectie aan over hoe dit project verder versterkt kan worden.

1.B Maatschappelijk engagement & duurzaamheid: een onafscheidelijk duo?

Diversiteit & Duurzaamheid – Nina De Vos & Nadine Praet (Arteveldehogeschool)

Global Sustainability & Engagement – Lies Verstraete (VIVES)

VRIJPLAATS – Eef Thoen (Arteveldehogeschool)

De Wetenschapswinkel – Jozefien De Marrée & Sara Vantournhout (KU Leuven)

12.15-13.45: Netwerklunch

13.45-15.00

Parallele sessies blok 2

2.A Service-learning & Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Sustainable Entrepreneurship – Seppe Croonen & Ruveyda Kelleci (UHasselt)

Service-Learning en Sociaal Ondernemerschap – Ingrid Molderez (KU Leuven)

Presentatie – Docenten stellen hun vak/project voor en beantwoorden vragen uit het publiek.

2.B Community service-learning (CSL) & de Sustainable Development Goals (SDG's)

Redelijk Eigenzinnig – Bieke Abelshausen (VUB)

Global Health – Muriel Vermariën (UHasselt)

Engagement in de Samenleving – Karen Burvenich & Laure Evens (Arteveldehogeschool)

Presentatie – Docenten stellen hun vak/project voor en beantwoorden vragen uit het publiek.

15.00-15.30: Reflectie en uitwisseling

15.30-17.00: Receptie - netwerking

REFLECTIE

Invulblad met vragen

Didactische vragen voor service-learning vakken

Leer- en vormingsdoelen
Werkvormen
Beoordeling

Reflectievragen

Wederzijdse versterking service-learning
en duurzaamheid
Wat heeft je geïnspireerd?
Wat wil je delen?

Voor jezelf – maar uitwisseling over reflectie

Key note:

‘Duurzaamheid versterkt CSL-projecten – CSL versterkt duurzaamheidseducatie’

*Katrien Monden (Duurzaam Educatiepunt Vlaamse Overheid)
& Leen Van Gijssel (UGent)*

Duurzaamheid versterkt CSL-projecten + CSL versterkt duurzaamheidseducatie

Katrien Monden – Duurzaam Educatiepunt, Vlaamse Overheid

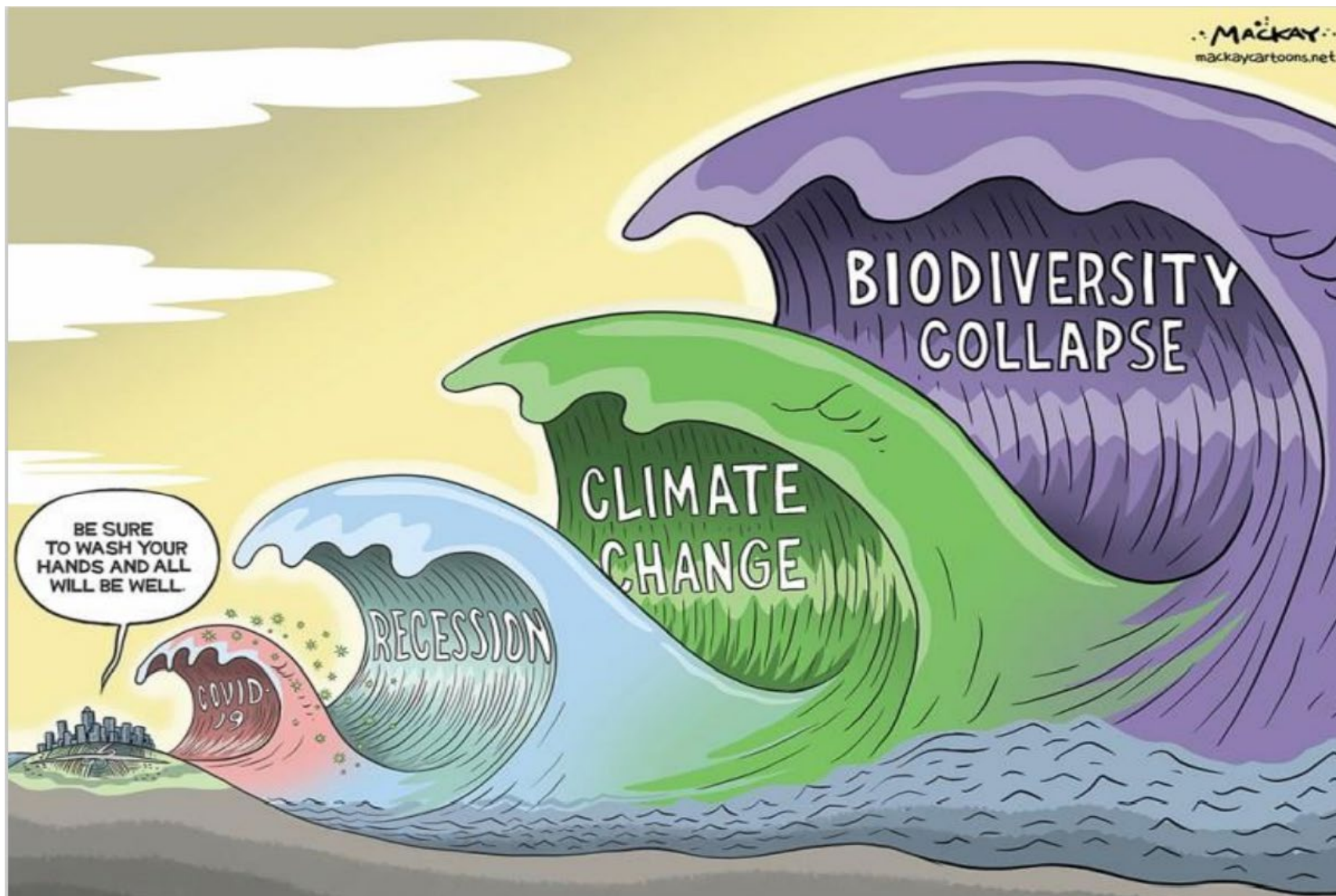
Leen Van Gijssel – UGent

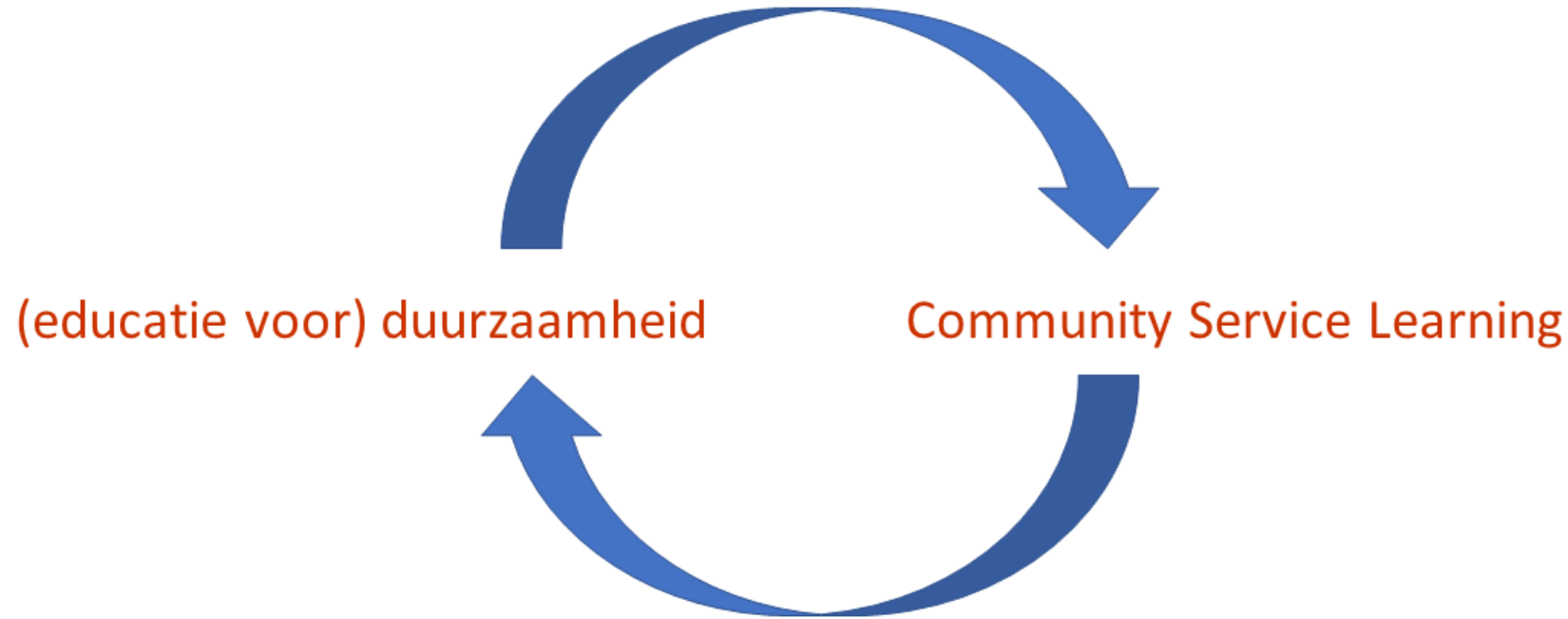
**Vlaamse
overheid**

Studiedag 'Service-learning voor duurzaamheid' - 9 november '21, Kortrijk

Vraag waarop we een antwoord zoeken

Vooraf:

- Wat is duurzaamheid?
- Hoe kan je als docent lesgeven over en voor duurzaamheid?

Lesgeven voor en over duurzaamheid – Theorie en praktijk in het hoger onderwijs

Welkom

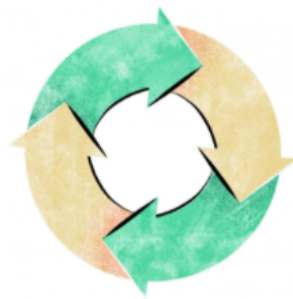
Je bent op de startpagina geraakt van de leermodule 'Lesgeven voor en over duurzaamheid'. Dit betekent dat je interesse hebt om je te engageren voor duurzaamheidseducatie. Dat engagement kan de wereld goed gebruiken. Daarnaast zal je er ook de kwaliteit van het onderwijs aan jouw universiteit mee vergroten.

De leermodule doorlopen en het geleerde toepassen in de lespraktijk kan je best ambitieus noemen. Gelukkig sta je er niet alleen voor. Doe beroep op je collega's of schakel de onderwijsondersteuners van je universiteit in. Je reflecties die je bij het doorlopen van de leermodule verzamelt in [het notitieboek](#), kunnen een handig startpunt zijn voor een gesprek.

Ziezo, je kan er aan beginnen. Ga hierna naar '[Inleiding](#)' waar je meer informatie krijgt over de opbouw van deze leermodule. Vanaf dan volg je de 'flow'. We beloven je alvast een virtuele lading aan inzichten en, op termijn, die duurzame en betere wereld natuurlijk.

Veel lees – en leerplezier.

De leermodule 'Lesgeven voor en over duurzaamheid' is het resultaat van een samenwerking tussen Ecocampus en de vijf Vlaamse universiteiten. Wij hopen je te besmetten met dezelfde passie voor duurzaamheidseducatie.

- > Inleiding
- > Hoofdstuk 1
- > Hoofdstuk 2
- > Hoofdstuk 3
- Bronnenlijst

vooraf 1:

Wat is duurzame ontwikkeling?

**Vlaamse
overheid**

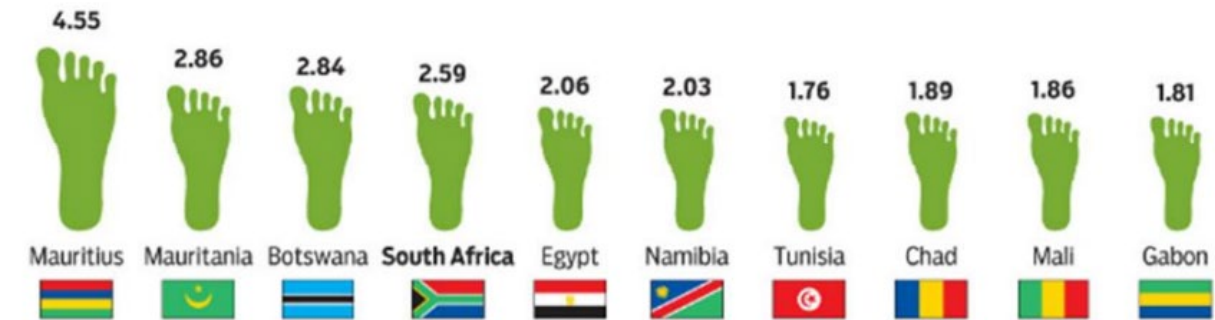
Ecologische draagkracht

Ecologische voetafdruk

Top 10 countries with the biggest ecological footprint per person

Top 10 African countries with the biggest ecological footprint per person

* United Arab Emirates

Source: WWF

Graphics24

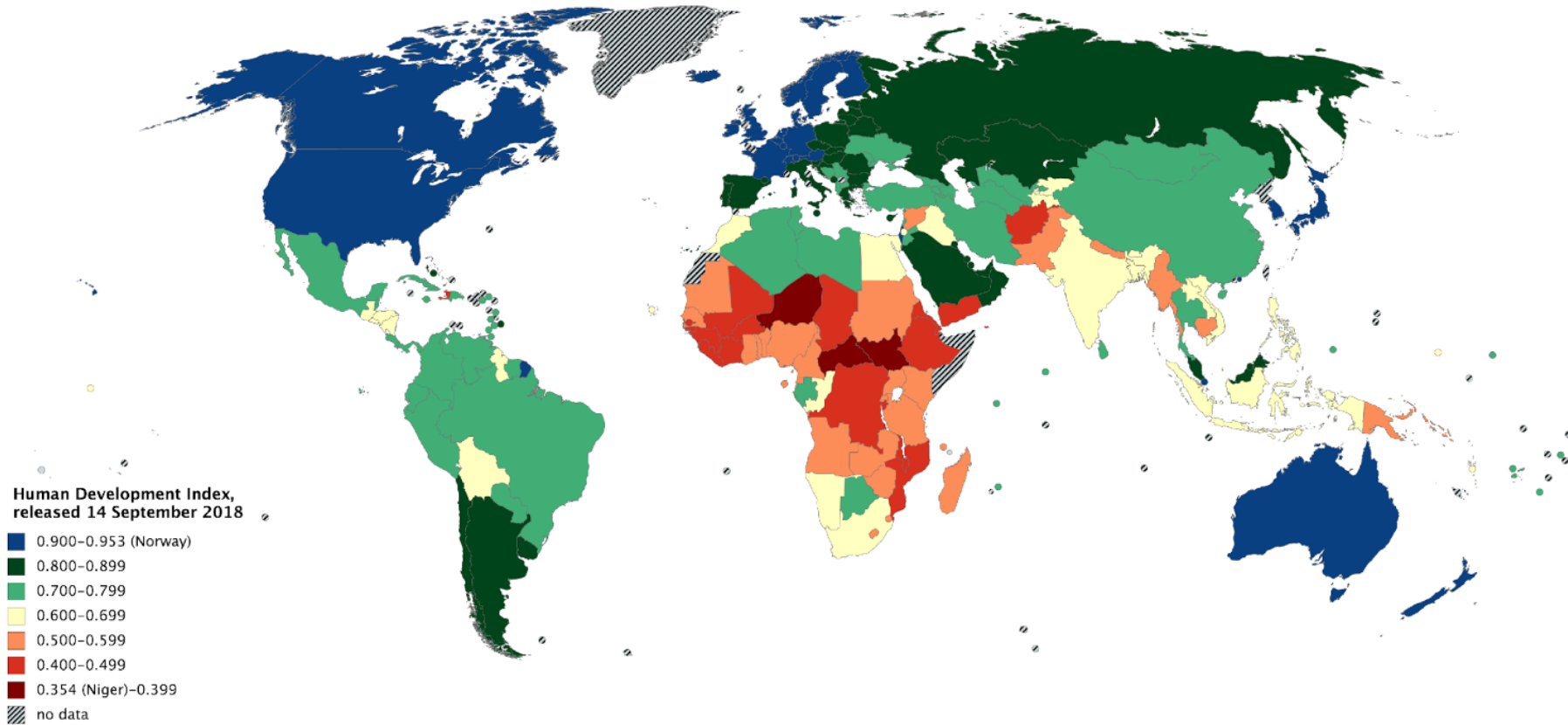

Vlaamse
overheid

Sociale rechtvaardigheid

Ongelijkheid

Created with mapchart.net ©

Vlaamse
overheid

Solidariteit?

Duurzame ontwikkeling volgens Brundtlandrapport (1987)

"Een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie, zonder daarbij de behoeften van de toekomstige generaties in gevaar te brengen"

‘Volhoubare ontwikkeling’ in het Zuid-Afrikaans

Drie kerngedachten

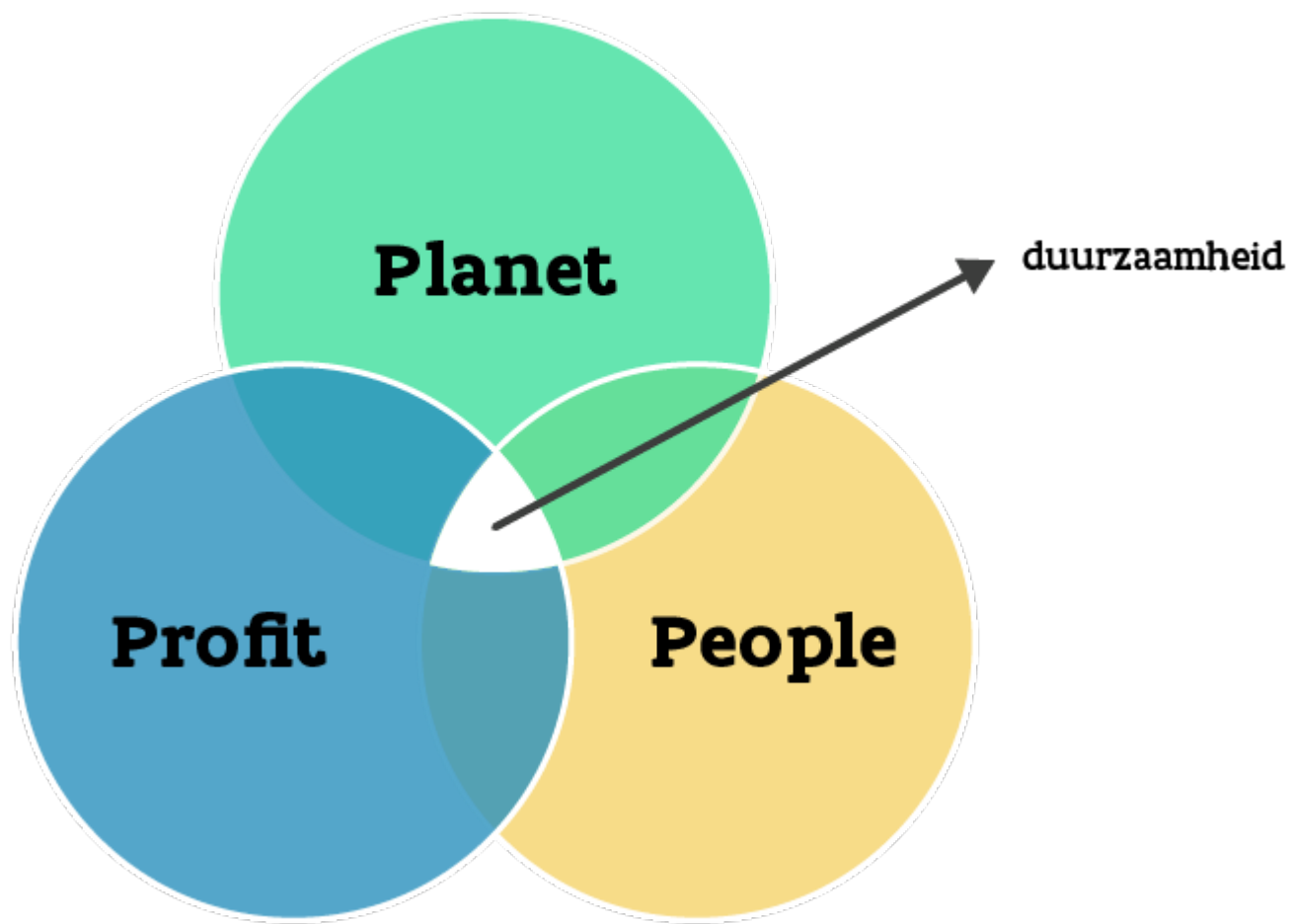
Genoeg

Voor iedereen (ruimtedimensie, hier en elders)

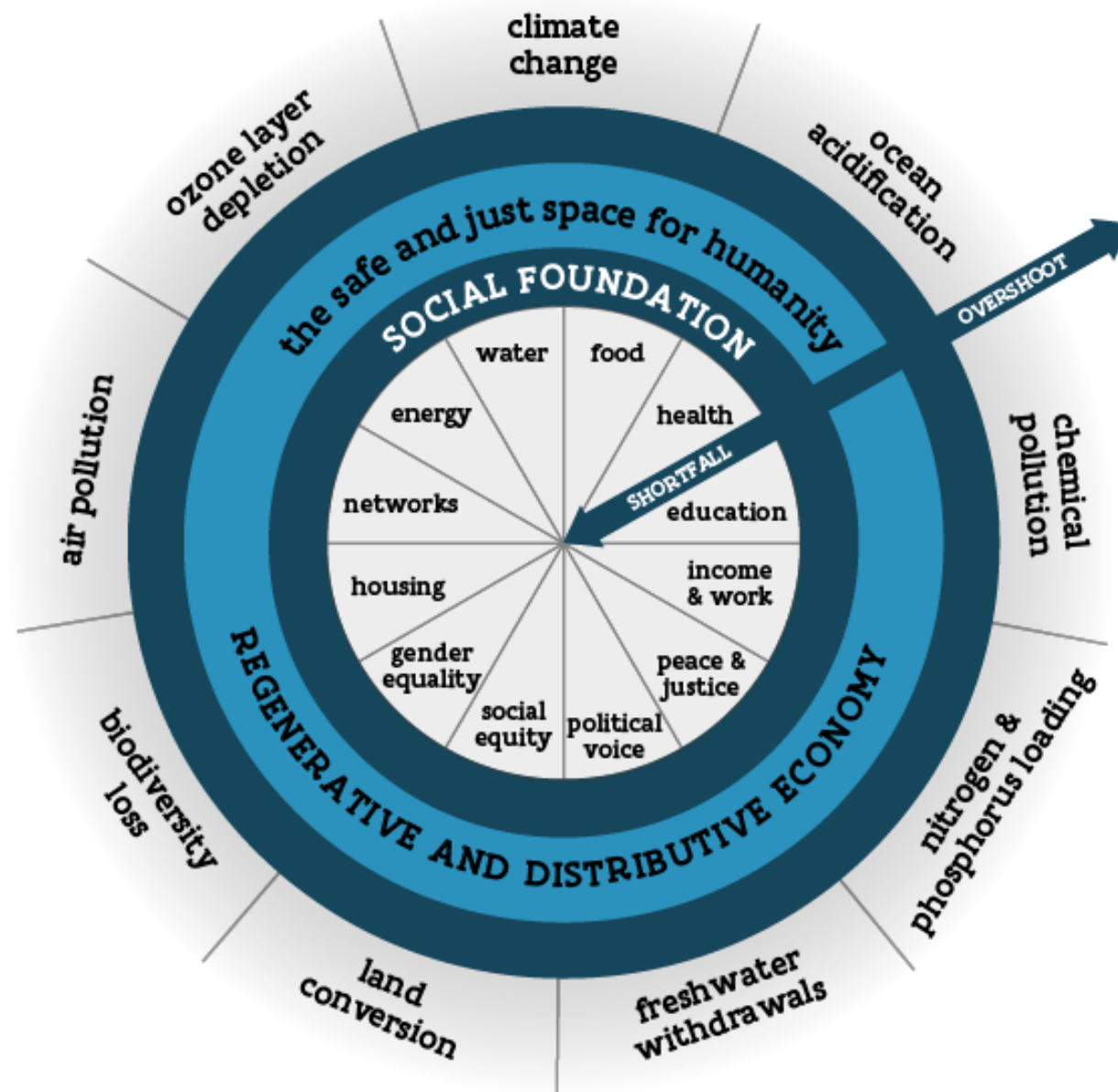
Voor altijd (tijdsdimensie, nu en later)

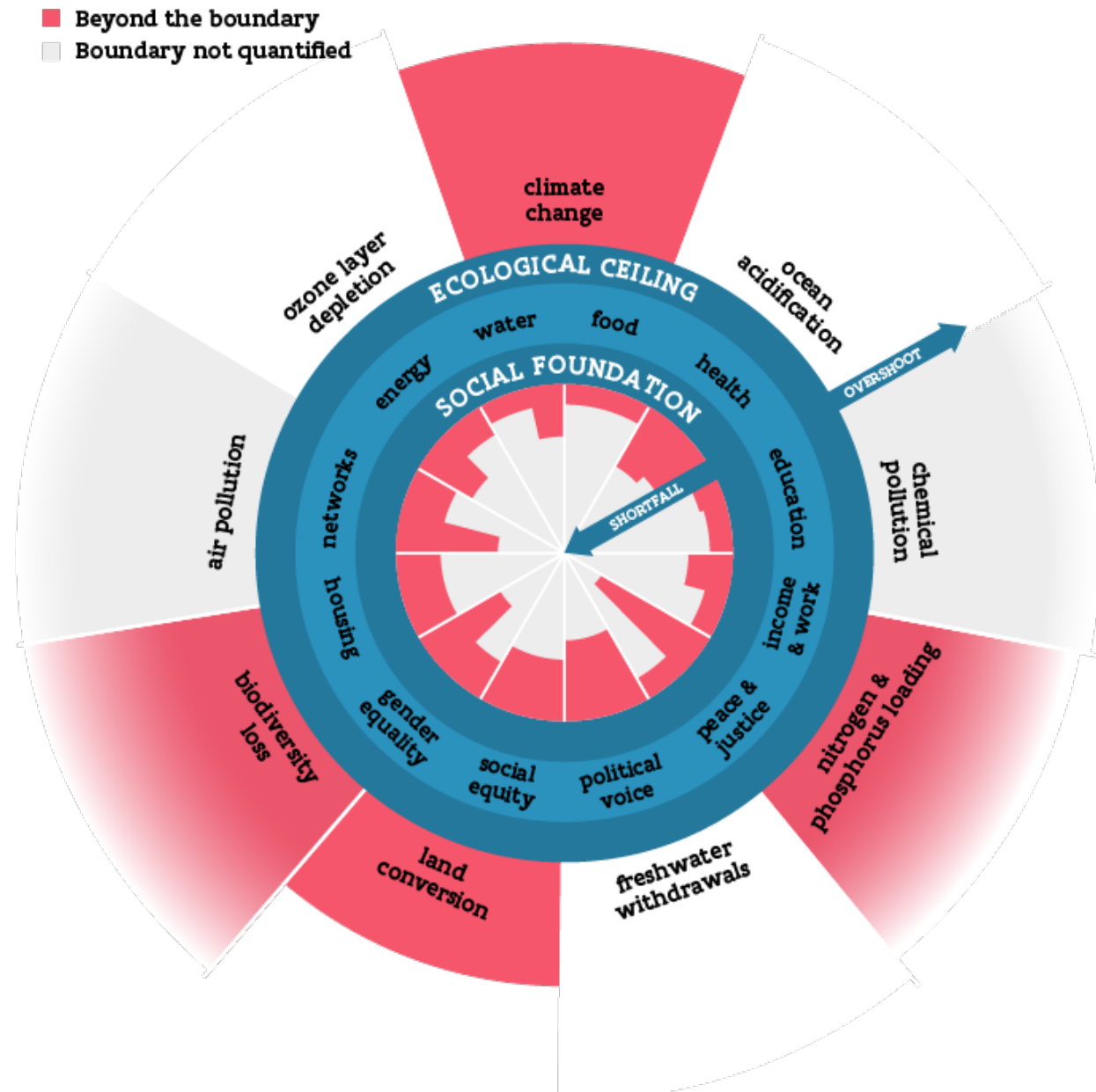
Zwakke versus sterke duurzaamheid

Donutmodel

Donutmodel

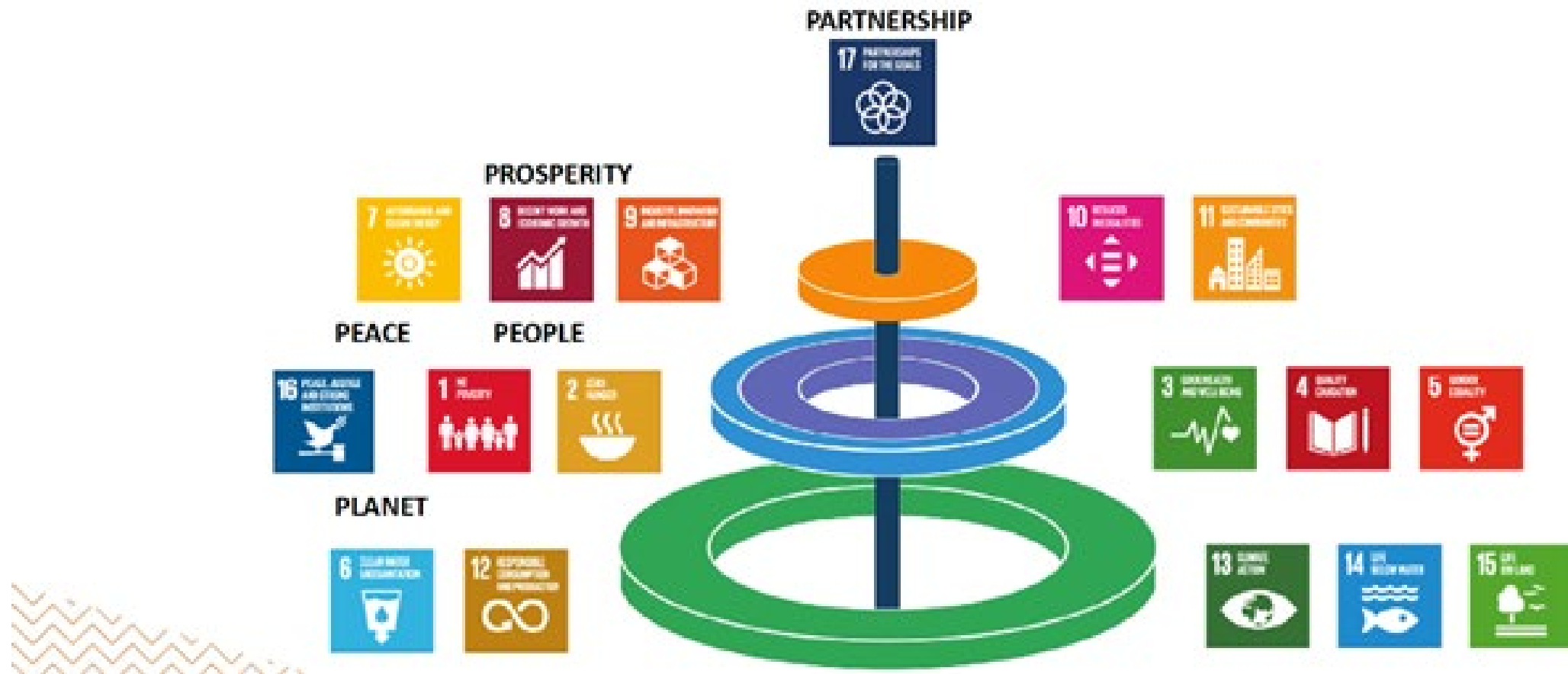
Sustainable development goals

Vlaamse
overheid

Sustainable development goals

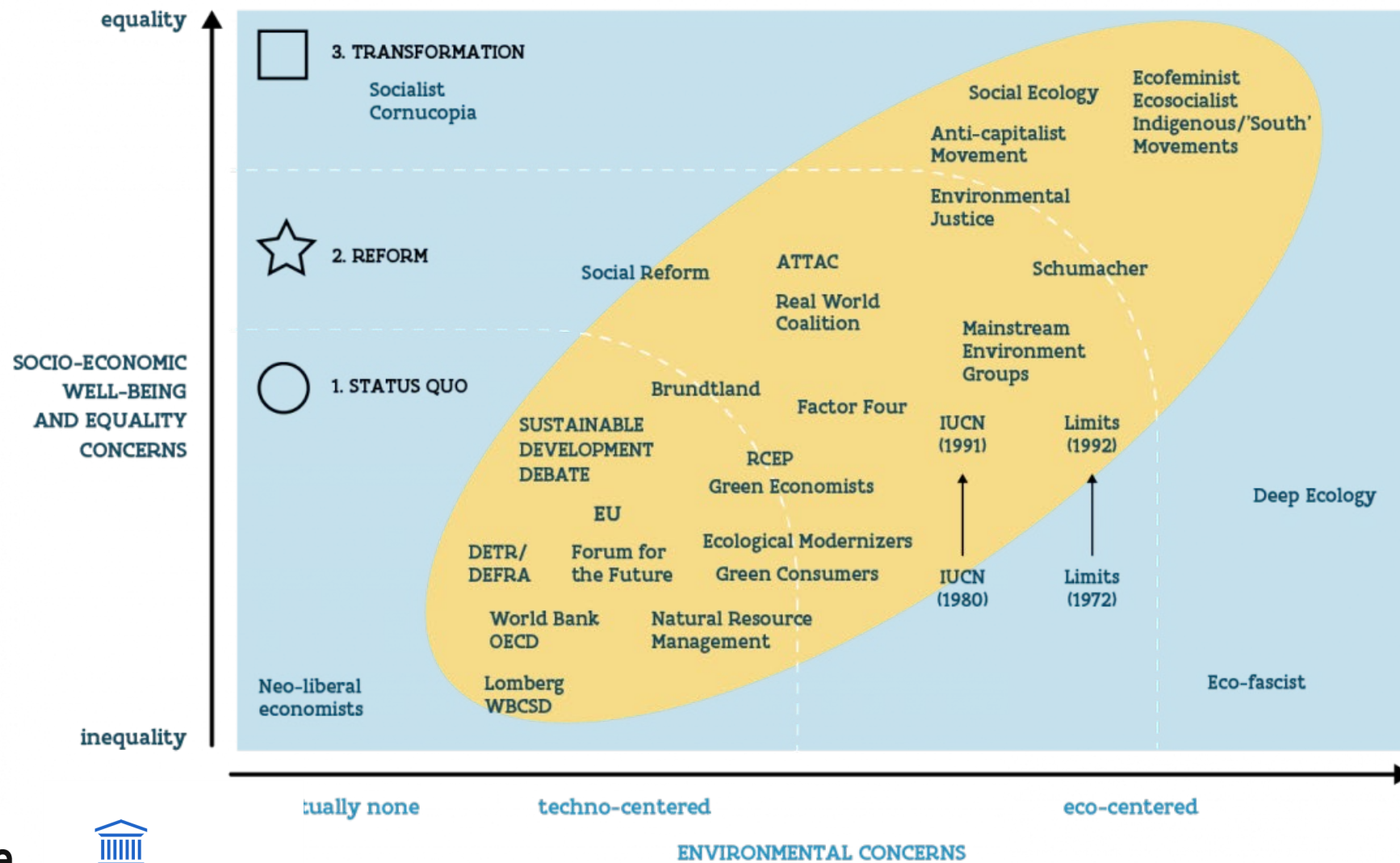
Sustainable development

Vlaamse
overheid

Waaier aan denkkaders

Verschillende strategieën voor ‘Voeding en voedselzekerheid tegen 2050’

1. Systeem optimaliseren

- < voedselafval
- > van kennis over voeding zodat mensen betere keuzes maken

2. Meer technologische verbeteringen

- Transitie naar GGO's

3. Transitie in denken

- Denken over rijkdom herverdelen en meer inzitten op eerlijk eten – voedselrechtvaardigheid
- Mindshift in wat we eten zoals proteïne alternatieven

4. Herdenken van onze economie

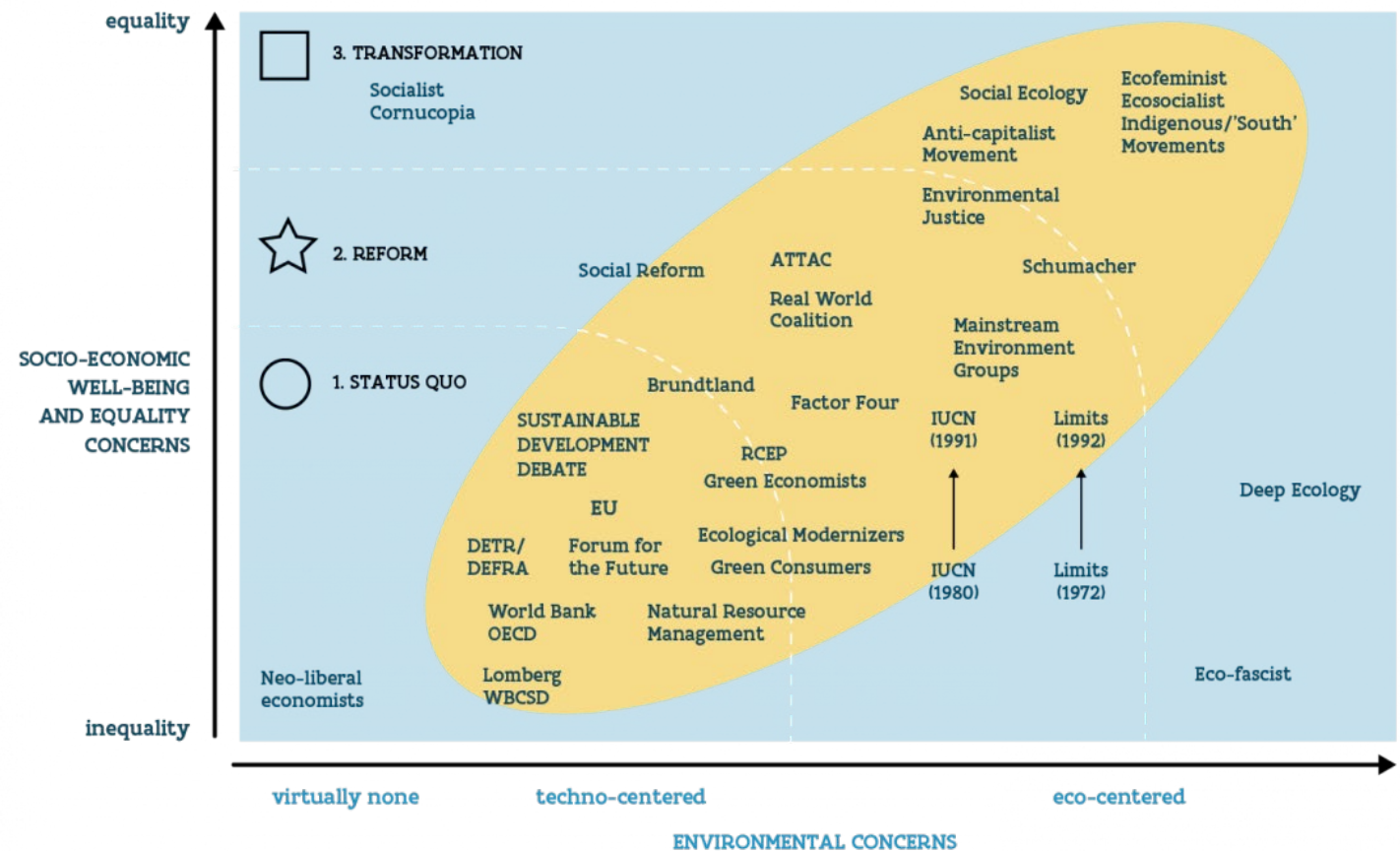
- Product design waarbij we de cyclus sluiten – cradle to cradle
- High-tech stadslandbouw met verticale landbouw waarbij lokale bevolking betrokken wordt

Oefening:

Waar zou jij jezelf positioneren?

- in groepjes van 4 (5')

Kenmerken van duurzaamheidsuitdagingen

		Mate van wetenschappelijke zekerheid	
		Zeker	Onzeker
Consensus rond waarden en normen	Akkoord	<u>Gestructureerd probleem</u>	<u>Semi-gestructureerd probleem (ii)</u>
	Geen akkoord	<u>Semi-gestructureerd probleem (i)</u>	<u>Ongestructureerd probleem (wicked problem)</u>

vooraf 2:

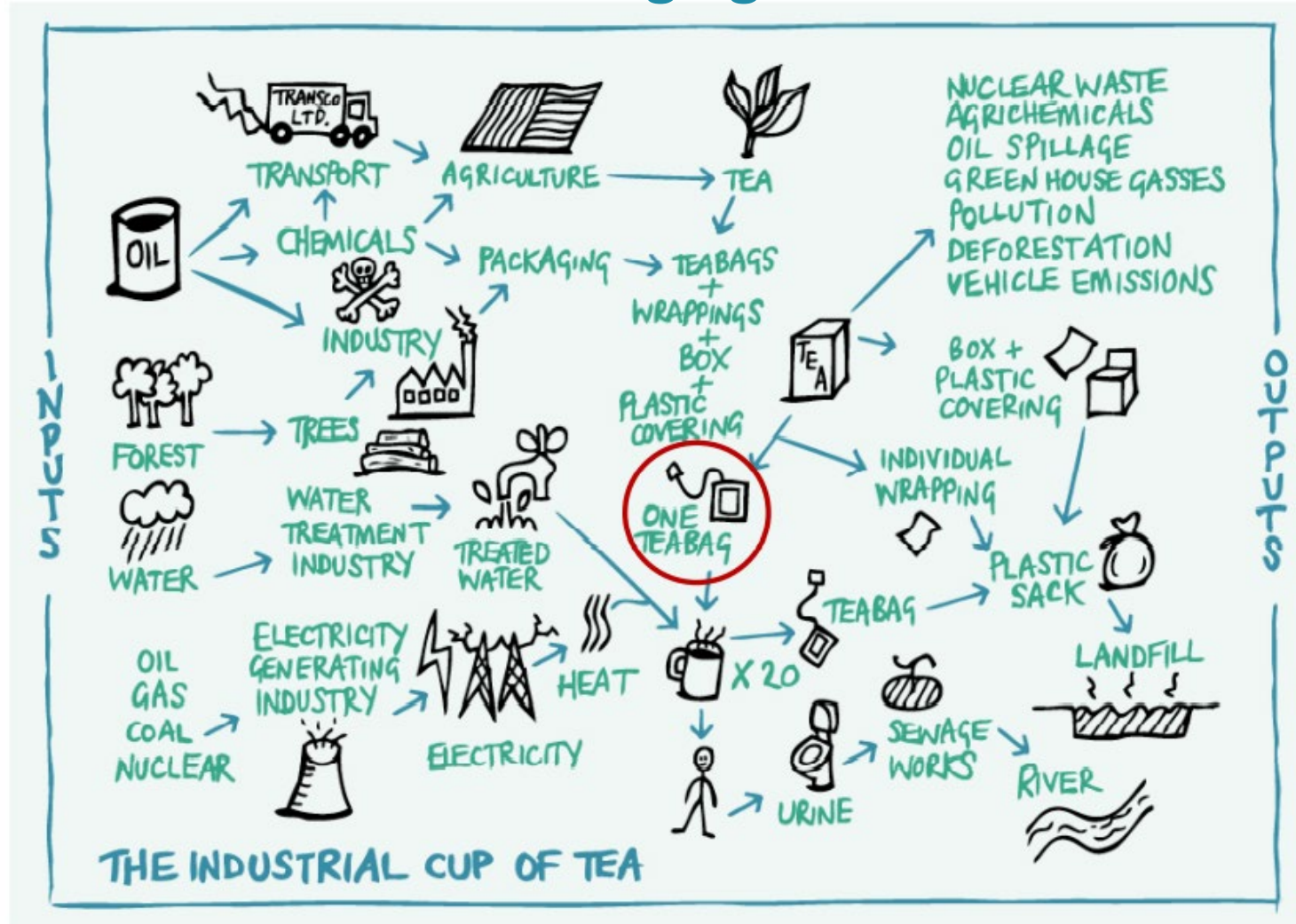
Hoe kan je als docent lesgeven over en voor duurzaamheid?

OVER duurzaamheid = duurzame **lesinhouden** of **duurzaamheidsuitdagingen** integreren. Dit is meestal de meest laagdrempelige manier.

VOOR duurzaamheid = vertrekkend vanuit duurzaamheidsuitdagingen kiezen voor werk- en evaluatievormen die **duurzaamheidscompetenties** versterken.

Theezakje als duurzaamheidsuitdaging

Vlaamse
overheid

Welzijnsonderzoek binnen een wijk gekaderd als duurzaamheidsuitdaging

Onderzoeksvragen over:

- Gezondheid
- Voedingspatronen - gezonde betaalbare voeding in omgeving?
- Leefsituatie – kwaliteit woning
- Toegang tot energie
- Toegang tot drinkwater
- Financiële omstandigheden
- Voorzieningen in de buurt
- Betrokkenheid in de buurt
- Samenleven in de buurt – tussen verschillende etnische groepen
- Overlast, criminaliteit
- Rol van vrouw, man
- Fijn stof, impact van vervuiling
- Voldoende groen in de buurt, impact van groen op levenskwaliteit
- Last van lawaai, verkeersdruk
- Bereikbaarheid, betaalbaar vervoer
- Gevoel van ondersteuning door overheden

Vlaamse
overheid

...
UNIVERSITEIT
GENT

Oefening:

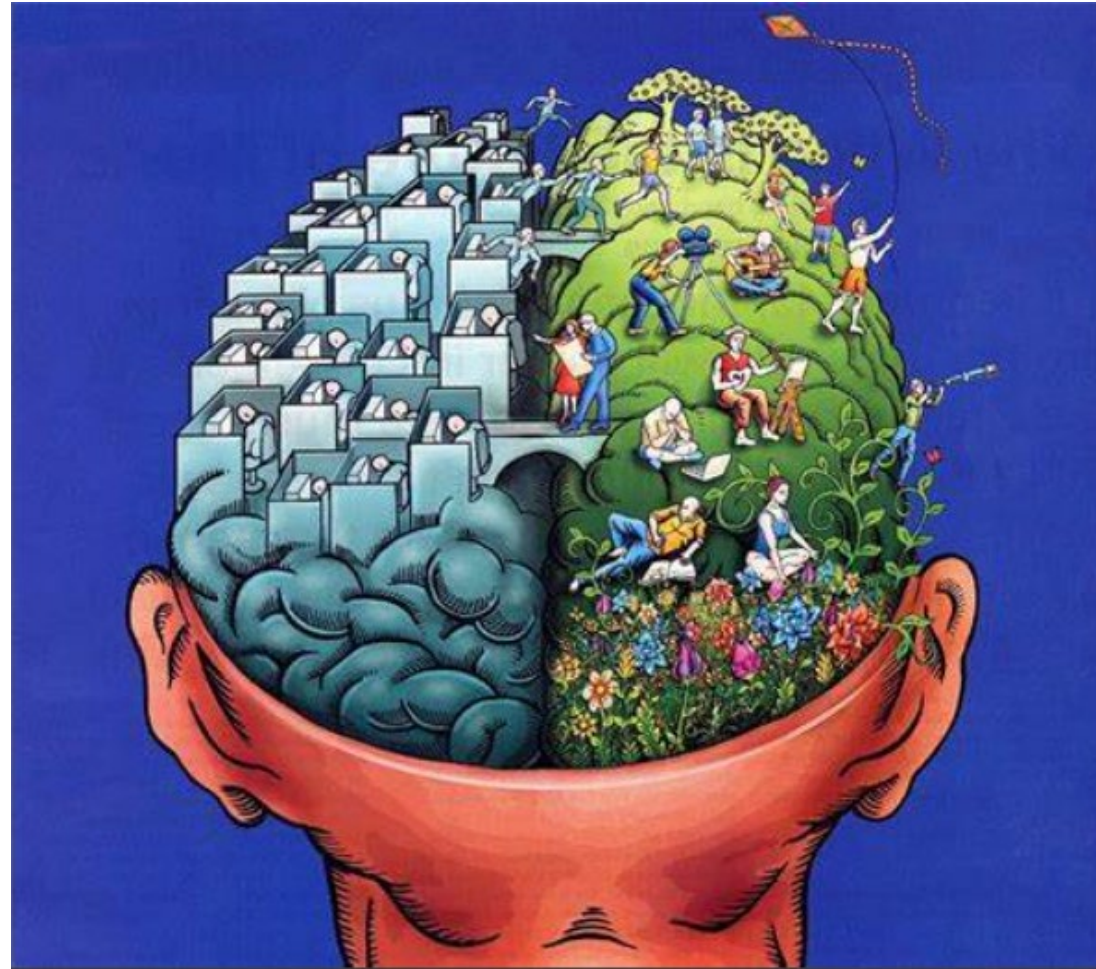
*kan jij het sociaal probleem dat jij aanpakt, reframe
naar een duurzaamheidsuitdaging?*

- individueel noteren (2')
- uitwisselen per 4 (8')

Lesgeven VOOR duurzaamheid

Inter- en transdisciplinariteit

Oefening:

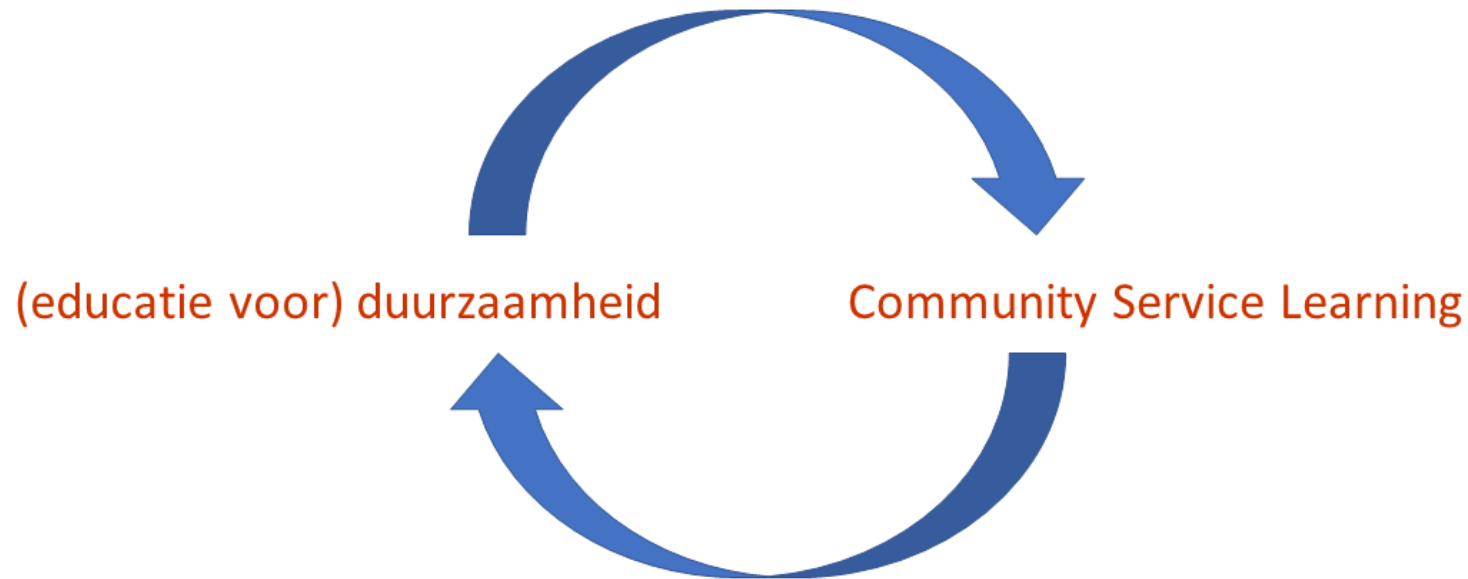
Aan welke competenties werk jij op dit moment in jouw CSL- of duurzaamheidspraktijk?

Kies 1 competentie die je zou kunnen toevoegen. Op welke manier zou je dat aanpakken?

- individueel noteren (5')

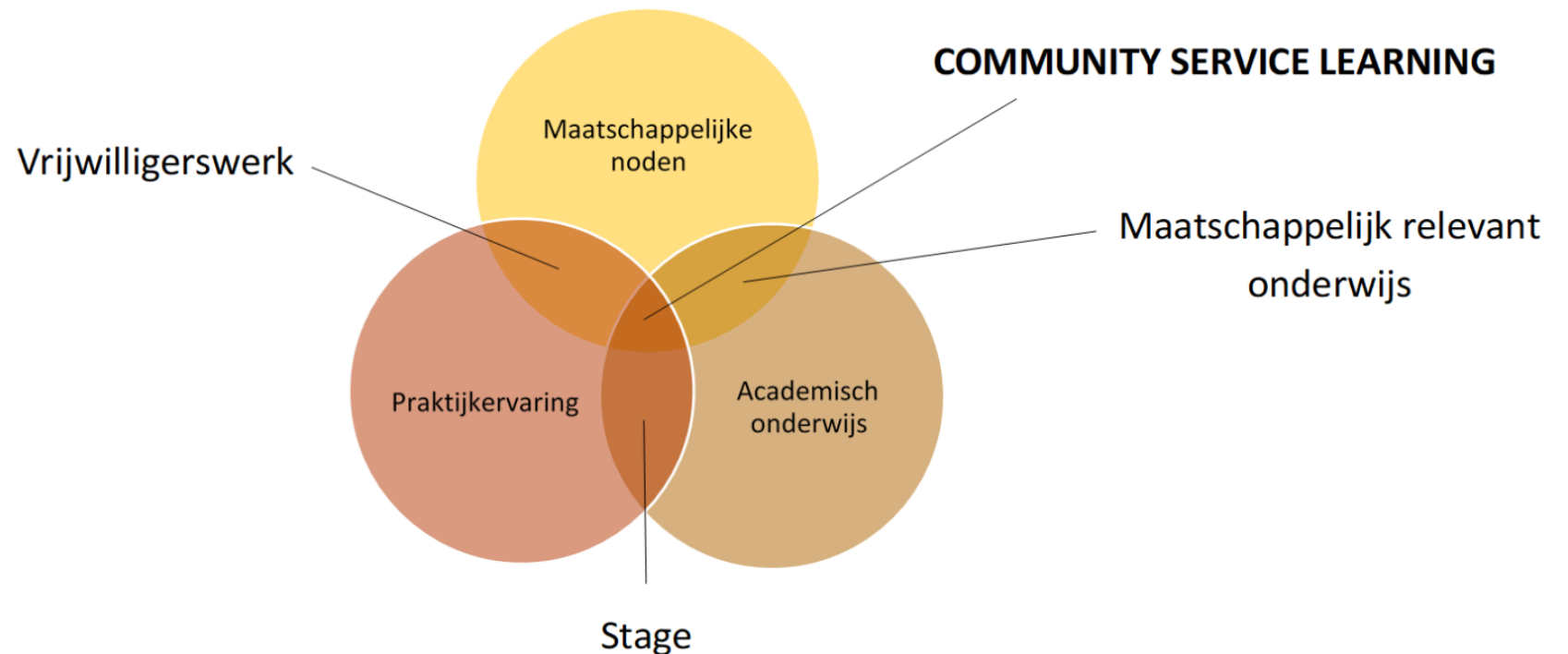
Na de voorafjes, terug naar onze vraag:

- Vraag 1: Hoe versterkt duurzaamheid CSL-projecten?
- Vraag 2: Hoe versterkt CSL duurzaamheidseducatie?

vraag 1:

Duurzaamheid versterkt CSL-projecten

Vlaamse
overheid

Duurzaamheid versterkt *academische component*

DZ in academische component	Meerwaarde voor de student
duurzaamheidsperspectief = kaders en theorie DZ aanreiken ● sociaal probleem “herkaderen” ● vertrekken van ecologisch probleem	- richtinggevend kompas → normatieve competentie - systeemdenken: sociaal-ecologisch(-economisch), lokaal-mondiaal
werkvormen die inzetten op ● systeemdenken ● toekomstdenken ● strategische competentie ● bij voorkeur in een interdisciplinaire omgeving	- meer grip op DZ-uitdaging - verkennen mogelijke oplossingsrichtingen → voorbereiding op praktijkervaring

Duurzaamheid versterkt *praktijkcomponent*

DZ in praktijkcomponent	Meerwaarde voor de student
taken en onderzoeksopdrachten die inzetten op ● systeemdenken ● toekomstdenken ● strategische competentie ● normatieve competentie ● bij voorkeur interdisciplinair	- onderbelichte vaardigheden oefenen: creativiteit, voor eigen expertise staan, goed luisteren naar andere vakgebieden, samen leemtes ontdekken, vanzelfsprekende problematiseren,
normatieve van DZ-perspectief binnenbrengen in organisatie	- frictie toelaten, leren omgaan met conflict, durven experimenteren, activisme toelaten → zelfbewustzijncompetentie, actiecomponent
keuze stakeholder: gemeenschap/organisatie waar ze samenhang tussen ecologische en sociale aspecten van DZ kunnen ervaren	- meteen een 360°-perspectief meegeven

Duurzaamheid versterkt *reflectiecomponent*

DZ in reflectiecomponent	Meerwaarde voor de student
maatschappelijke reflectie die rekening houdt met sociale én ecologische aspecten van DZ	- kritische en reflectieve attitude verwerven en deze rol opnemen in het licht van maatschappelijke problemen
normativiteit van duurzaamheidskader	- reflecteren op eigen verhouding tegenover DZ: wil ik mij engageren voor DZ-problemen, hoe kan ik dat doen?

vraag 2:

CSL versterkt duurzaamheidseducatie

Vlaamse
overheid

werkvorm CSL versterkt *duurzaamheidseducatie*

Welke CSL-elementen voeg je toe?	Meerwaarde voor de student
Academische component: voorbereiding op praktijk	Oefenkansen voor alle competenties Toepassing op authentieke situatie
Praktijkcomponent: onderdompeling in de wereld, live what you learn	Uitgesproken kansen voor de interpersoonlijke competentie en de zelfbewustzijn competentie, maar ook overige competenties
Reflectiecomponent: gestructureerd en breder reflecteren	Uitgesproken kansen voor de interpersoonlijke competentie, de zelfbewustzijn competentie en de normatieve competentie

Academische component

KENNIS OVER DUURZAME
ONTWIKKELING

SOCIAAL VRAAGSTUK
HERKADEREN OF
ECOLOGISCH VRAAGSTUK =
DUURZAAMHEIDS-
VRAAGSTUK

KADERS/METHODIEKEN

Praktijkcomponent

360°-PERSPECTIEF

GEMEENSCHAP

OUTDOOR LEARNING

MAATSCHAPPELIJKE NODEN

TAKEN/OPDRACHTEN MET
AANDACHT VOOR
DUURZAAMHEIDS-
COMPETENTIES

ENGAGEMENT/
ACTIVISME

Reflectiecomponent

KRITISCH REFLECTEREN

ANALYSEREN ERVARING

VERDIEPEN KENNIS

VERKENNEN
EIGEN/ANDERE WAARDEN

DUURZAAMHEID ALS
KOMPAS

systemdenken | anticipatorisch | normatief | strategisch | interpersoonlijk | zelfbewustzijn

Neem deze vragen mee naar de parallelsessies

- *hoe zou jij je CSL-praktijk meer kunnen oriënteren richting duurzaamheid?*
- *hoe zou jij je duurzaamheidspraktijk kunnen versterken via CSL?*

zie take-aways

Vlaamse
overheid

Dank voor jullie aandacht en medewerking!

Contact:

Katrien Monden

Duurzaam Educatiepunt, Vlaamse Overheid

www.vlaanderen.be/duurzaameducatiepunt

katrien.monden@vlaanderen.be

Leen Van Gijsel

Centrale onderwijsontwikkelaar Duurzaamheid, Maatschappelijke impact & Community Service Learning

UGent, Directie Onderwijsaangelegenheden, Afdeling Onderwijskwaliteitszorg

Team Onderwijsondersteuning

www.ugent.be/nl/univgent/waarvoor-staat-ugent/onderwijsbeleid

leen.vangijsel@ugent.be

**Vlaamse
overheid**

Studiedag 'Service-learning voor duurzaamheid' - 9 november '21, Kortrijk